

Datum 14.06.2018. godine
Broj: Oi-K-SA-155/18

Kancelarija visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih nacija
Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije
Palais des nations, 1211 Geneva 10
Switzerland
cescr@ohchr.org
to the attn of: Ms Audrey Rinaldi
arinaldi@ohchr.org

**INFORMACIJE POVODOM IZVJEŠTAJA BOSNE I HERCEGOVINE O PRIMJENI
MEĐUNARODNE KONVENCIJE O ELIMINACIJI SVIH OBLIKA RASNE
DISKRIMINACIJE I PREPORUKA CERD KOMITETA**

Uvod

Institucija Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine podnosi paralelni izvještaj Komitetu za eliminaciju rasne diskriminacije kojim se reflektuje na izvještaj države Bosne i Hercegovine od 20.07.2017. godine. Ovim putem institucija Ombudsmena za ljudska prava, kao mehanizam za zaštitu i promociju ljudskih prava koji ujedno obavlja funkciju tijela za jednakost i centralnog tijela za slobodu pristupa informacijama, iznosi svoja zapažanja u pogledu provođenja Konvencije o eliminaciji rasne diskriminacije u Bosni i Hercegovini i zaključnih razmatranja Komiteta. Prema navedenom okviru, u ovom izvještaju obrađene su teme iz direktnog domena rada Ombudsmena za ljudska prava i dat je osvrt na pojedine stavove iznesene u izvještaju države iz perspektive institucije Ombudsmena.

Napredak u provođenju Zakona o zabrani diskriminacije

Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini¹ povjerava Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine status “centralne institucije nadležne za zaštitu od diskriminacije” i u tu svrhu predviđa osnivanje i rad posebnog odjela sa isključivim zadatkom razmatranja predmeta diskriminacije koju je počinila bilo koja pravna ili fizička osoba u bilo kojoj oblasti života, što uključuje i privatni sektor. Pored Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, u okviru institucije Ombudsmena za ljudska prava, primjenu Konvencije osigurava i Odjel za zaštitu prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina.

---

¹ Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 59/09 i 66/16.

Iako ukupan broj žalbi prati trendove iz prethodnih godina², primijetno je da su žalbe iz oblasti diskriminacije sve osnovanije, da se stranke često obraćaju Ombudsmanu putem punomoćnika, te da se preporuke Ombudsmana sve češće koriste kao dokazno sredstvo u sudskim postupcima. Ovakvi trendovi ukazuju na veće povjerenje koje građani imaju u Ombudsmane i snagu odluka koje donose, ali istovremeno i na nemogućnost ili neadekvatnost zaštite prava građana pred drugim javnim tijelima.

Institucija ombudsmena kao osnov za registraciju podnesene žalbe u bazi koristi isključivo navode stranke istaknute u samoj žalbi, dok se u praksi, tokom istrage, često desi situacija da ti navodi ne budu potvrđeni. Ovo je značajno kada se govori o diskriminaciji i teškoćama u utvrđivanju diskriminacije jer je potrebno dokazati da je neko drugačije tretiran u ostvarivanju nekog svog prava samo zbog svoje pripadnosti, koja je propisana kao osnov diskriminacije. Činjenica je da Zakon o zabrani diskriminacije propisuje da je teret dokazivanja na subjektu koji je u žalbi označen kao kršilac prava, ali nedovoljno razvijena spoznaja snage ove zakonske odredbe umanjuje njenu primjenu u praksi, tako da Institucija ombudsmena u komunikaciji često dobija parcijalne i uopštene odgovore, čime se usporava postupak po žalbi.

Prema procjenama ombudsmena, i dalje postoje neprijavljeni slučajevi diskriminacije zbog generalnog nepovjerenja u institucije kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po lični status žrtava.

Situacija povratnika

Podsjećajući na svoju Opštu preporuku br. 22 (1996) o članu 5 Konvencije o izbjeglicama i raseljenim osobama, Komitet preporučuje da Država potpisnica pojača svoje napore na osiguranju održive reintegracije povratnika i da se bori protiv direktne i indirektne diskriminacije manjinskih povratnika, između ostalog i ubrzanjem realizacije Revidirane strategije za realizaciju Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma kroz bolje koordinisan pristup na svim nivoima. Komitet preporučuje da Država potpisnica:

- (a) unaprijedi pristup adekvatnoj infrastrukturi za povratnike, da ukloni sve pravne i praktične prepreke koje onemogućavaju njihov puni pristup socijalnim službama, te da osigura nediskriminatorsku raspodjelu pomoći za povratnike;*
- (b) razmotri mogućnost sklapanja vansudskih nagodbi sa privremenim korisnicima imovine oko ulaganja na toj imovini i osigura da nagodbe budu postignute u skladu sa Principima o restituciji stambene i druge imovine, Princip 17 o sekundarnim korisnicima; i*
- (c) usvoji nacrt Revidiranog zakona o raseljenim osobama i povratnicima, te nacrt Zakona o protuminskom djelovanju.*

Sporazumom o izbjeglicama i raseljenim licima predviđena je obaveza države i njenih entiteta da stvore političke, privredne i socijalne uslove pogodne za dobrovoljni povratak, što podrazumijeva zaposlenje i stabilan izvor prihoda u mjeri u kojoj je to omogućeno ostalom stanovništvu kao i ostvarivanje prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu.

---

² U 2017. godini registrovano je 174 predmeta iz oblasti diskriminacije, a u prethodnim godinama, kako slijedi:

2016. (152); 2015. (159); 2014. (230); 2013. (198); 2012. (257); 2011. (191); 2010. (135); 2009. (156)

Odjel za zaštitu prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina imao je znatno manji broj žalbi: 2017 (8), 2016 (9) 2015 (10) 2014 (16); 2013 (13); 2012 (17); 2011 (9); 2010 (8); 2009 (5). Ovde treba napomenuti da se određeni broj žalbi, s obzirom da pripadnici manjina navode da su izloženi diskriminaciji, registruju u nadležnost Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, u jednom broju žalbi koji se odnose na ekonomsko-socijalna prava u nadležnost Odjela za ekonomska, socijalna i kulturna prava, a jedan dio žalbi u Odjel za politička i građanska prava

Iz žalbi instituciji Ombudsmena proizilazi da je još uvijek aktuelno pitanje ostvarivanja prava povratnika u pogledu obrazovanja, zapošljavanja, imovinskih prava, zdravstvene i socijalne zaštite, slučajeva govora mržnje i neefikasnosti javne uprave, što sve utiče na održivost povratka.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su nadležnim tijelima ukazali na dužnost preduzimanja mjera sa ciljem da se svakom djetetu u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine omogući jednak pristup obrazovanju, kao i upotrebi jezika i pisma, a što se naročito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta, te ih podsjetili da svako nepostupanje u tom smislu, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini otvara pitanje prekršajne i građanske odgovornosti.³

Povratnici svoja prava ostvaruju u skladu sa entitetskim i kantonalnim zakonima koji najčešće nisu međusobno usklađeni, što dovodi do situacije da, iako su ostvarili pravo na zdravstvenu, socijalnu ili drugi vid zaštite, u slučaju promjene mjesta prebivališta ili povratka u prijeratnu sredinu, odnosno područje drugog entiteta, moraju ponovno prolaziti procedure uvođenja u pravo.

Sistem jednokratne socijalne pomoći u okviru fondova lokalnih zajednica karakteriše odsustvo sistemskih rješenja. Ova povremena davanja omogućavaju korisnicima da trenutno podmire trenutne životne potrebe, ali ne rješavaju suštinske probleme, finansijski su nestabilna i zavise od subjektivne procjene davaoca.

Održivost povratka je generalno i prvenstveno ugrožena zbog nedostatka prilike za zapošljavanje što se između ostalog navodi i u Izvještaju Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice iz 2017. godine o implementaciji Revidirane strategije za provođenje Anexa 7.⁴ Iz perspektive institucije Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine nedostatak mogućnosti i sistemskih rješenja za zapošljavanje povratnika predstavlja diskriminaciju na osnovu etničkog porijekla na šta je ukazivano preporukama upućenim organima vlasti na svim nivoima, a naročito u povratničkim sredinama.

Ombudsmeni takođe uočavaju da u pojedinim slučajevima sudski i upravni postupci traju znatno duže kada su stranke ili podnosioci zahtjeva povratnici koji nastoje da ostvare neko svoje pravo. Iako se ne može sa sigurnošću utvrditi diskriminatorski motiv, prvenstveno zbog činjenice da u urbanim sredinama pravosudni i upravni organi postupaju u velikom broju predmeta što umanjuje njihovu efikasnost, ombudsmeni su u takvim slučajevima pošli od pretpostavke da se ne može isključiti diskriminatorski motiv i izdavali su preporuke da se postupci meritorno okončaju.

Konačno, institucija Ombudsmena je u periodu izvještavanja primila nekoliko žalbi koje se odnose na elektrifikaciju povratničkih naselja, koja su prije rata imala uredno plaćen priključak na mrežu. Predstavnici institucije Ombudsmena po obavljenim sastancima sa predstavnicima lokalne vlasti insistiraju na bezuslovnom priključenju povratnika na električnu mrežu, bez dodatnih administrativnih barijera koje se sada pred njih postavljaju, u vidu finansijskih uslova ili promjene prebivališta, što bi ugrozilo njihov socijalni status ili pravo na zdravstvenu zaštitu.

Obezbijedenje adekvatne nezavisnosti i autonomije Institucije ombudsmena u skladu sa Pariškim principima

---

³ Specijalni izvještaj o upotrebi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini, 2017:

http://ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2017051211015795cro.pdf

⁴http://static.parlament.ba/doc/103477_01.02.03-37-2251_17%20-%20Izvje%20c4%b9%cb%87taj%20o%20realizaciji%20Revidirane%20strategije%20Bosne%20i%20Hercegovine%20za%20sprovo%20c3%84%e2%80%98enje%20Aneksa%20VII%20Dejtonskog%20mirovnog%20sporazuma%20za%202016%20g..pdf

U svjetlu Opšte preporuke broj 17 (1993) o uspostavi nacionalnih institucija koje pomažu primjenu Konvencije, Komitet preporučuje da Država potpisnica dodijeli Instituciji ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine potrebne ljudske, materijalne i finansijske resurse za efikasno obavljanje mandata i eliminiše odredbe o nacionalnosti ombudsmana iz Zakona o ombudsmenu za ljudska prava, uzimajući u obzir načelo neutralnosti takvih institucija i njihovu misiju da štite ljudska prava svih građana.

U 2017. godini, Ombudsmani su primjenjivali Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini u skladu sa izmjenama iz 2016 godine, kojima je unaprijeđen zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije, ali i povećan obim nadležnosti Institucije ombudsmana i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. Ovo se naročito ogleda u proširivanju liste osnova po kojima je zabranjena diskriminacija⁵, propisivanju težih oblika diskriminacije⁶, poboljšanju proceduralnih aspekata Zakona⁷ i definisanju pravne snage preporuka Ombudsmana u dokaznom postupku pred sudovima.⁸ Povrh svega, Nacrtom izmjena Zakona o zabrani diskriminacije predviđena je znatno veća uloga Ombudsmana u aktivnostima promocije antidiskriminacijske zaštite, koja se ogleda u informisanju javnosti, podizanju svijesti, provođenju kampanja i drugim oblicima prevencije diskriminacije.⁹

Iako je Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH još 2009. godine predviđena obaveza postojanja posebne budžetske stavke za rad Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, to se do danas, dakle ni 6 godina nakon propisivanja zakonske obaveze, nije desilo.

Nažalost, do realizacije ove zakonske obaveze nikada nije došlo iako je Institucija ombudsmena redovno podnosila zahtjeve, kojima nikada nije udovoljeno. Nasuprot tome, Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je od 2010 godine permanentno izložena umanjenu budžetskih sredstava kako slijedi:

- za 2010 godine budžet je iznosio 2.721.000,00 KM,
- za 2011. godinu budžet je iznosio 2.473.397 KM,
- za 2012. godinu budžet je iznosio 2.388.000 KM
- za 2013. godinu budžet je iznosio 2.374.000 KM.
- Za 2014. godinu budžet je iznosio 2.387.447 KM
- Za 2015. godinu budžet je iznosio 2.460.000 KM
- Za 2016. godinu budžet je iznosio 2.368.000 KM
- Za 2017. godinu budžet je iznosio 2.439.990 KM
- Usvojeni budžet za 2018. godinu iznosi 2.678.000 KM

Iako je u poređenju sa proteklom budžetskom godinom došlo do povećanja iznosa doznačenih sredstava, neophodno je ukazati na to da je taj iznos i dalje manji od onog iz 2010. godine, kada je zbog usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije došlo do proširenja nadležnosti institucije Ombudsmana.

Ograničavanje finansijskih i kadrovskih kapaciteta Odjela nije značajnije uticalo na rad po pojedinačnim žalbama građana, ali je ograničilo vršenje drugih zakonom povjerenih nadležnosti

---

⁵ Kroz ove izmjene zakona seksualna orijentacija i rodni identitet su terminološki ispravno imenovane kao osnove na kojima je zabranjena diskriminacija. Pored toga, kao zabranjeni osnov diskriminacije navedene su i polne karakteristike, starosna dob i invaliditet.

⁶ Višestruka diskriminacija (član 4, stav 4), ponovljena diskriminacija (član 4, stav 5) i produžena diskriminacija (član 4, stav 6).

⁷ U pogledu odredaba o hitnosti postupka (član 11), posebnim tužbama (član 12), nadležnosti sudova i rokovima (član 13), propisivanjem mjera osiguranja (član 14), preraspodjele tereta dokazivanja (član 15), sudjelovanja trećih osoba (član 16), mogućnost podnošenja kolektivnih tužbi (član 17).

⁸ Član 15, stav 9

⁹ Član 7, stav 2, tačka (l)

(prvenstveno provođenja istraživanja i predlaganja zakonskih rješenja) kojima bi kapaciteti institucije Ombudsmena u borbi protiv svih oblika diskriminacije bili znatno osnaženi, što se odnosi i na organizovanje aktivnosti promocije ljudskih prava i anti-diskriminacijske zaštite.

Usvajanje izmjena Zakona koje nije praćeno povećanjem kapaciteta Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u oblasti zaštite od diskriminacije, dovodi u pitanje stvarnu volje države da stepen realizacije prava građana u ovoj oblasti podigne na viši nivo. Na ovo, između ostalog, ukazuju i Ujedinjene nacije putem Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI) koji u Pismu o reakreditaciji od 24.11.2017. godine navodi da „sadašnji Zakon... ne određuje finansijsku autonomiju Institucije ombudsmana nad odobrenim budžetom“, te da „u cilju efikasnog funkcionisanja, državna institucija za ljudska prava mora imati odgovarajući nivo finansiranja da bi joj se garantovala nezavisnost i mogućnost slobodnog određivanja prioriteta i aktivnosti.“¹⁰

Na ovakav zaključak upućuje i Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije, koja u svojoj prioritetoj preporuci iz 2017 godine navodi:

„ECRI preporučuje da vlasti osnaže institucionalni kapacitet Institucije ombudsmena kako bi se ona bolje osposobila da efektivno provodi svoj mandat borbe protiv diskriminacije. To bi obuhvatalo, *inter alia*, pojednostavljene procese donošenja odluka i odgovarajuće povećanje finansijskih sredstava kako bi se obezbjedili dovoljni kadrovski resursi i provele kampanje podizanja svijesti. Vlasti bi također trebale obezbjediti da u kontekstu planiranih izmjena i dopuna Zakon o ombudsmenima, Institucija ombudsmena zadrži punu finansijsku nezavisnost od vlasti. Osim toga, vlasti bi trebale povećati svoje napore na promovisanju provođenja preporuka Institucije ombudsmena.“

Institucija Ombudsmena ukazuje na neophodnost izmjena Zakona o instituciji Ombudsmena za ljudska prava BiH, kojim bi se proširila nadležnost institucije za pitanja preventivnog mehanizma, definisala jasna uloga u promociji ljudskih prava i obezbijedio veći stepen finansijske nezavisnosti, koja je sada potpuno podložna odlučivanju izvršne vlasti. Prijedlog Zakona je usvojen od strane Savjeta ministara Bosne i Hercegovine još 05.09.2017. godine, ali do dana podnošenja ovog izvještaja nije dobio saglasnost Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Na pasivnost vlasti Bosne i Hercegovine u procesu obezbjeđenja uslova za efikasno djelovanje Ombudsmena, ukazuje i radni dokument Evropske komisije „Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu“, objavljen 17.04.2018. godine, u kojem se, između ostalog, naglašava:

*“Finansijska nezavisnost Ombudsmana od izvršne vlasti ostaje zabrinjavajuća i provedba njegovih preporuka ostaje slaba, što utiče na pravo građana na dobru upravu. Potrebno je što prije usvojiti nacrt izmjena i dopuna Zakona o ombudsmanu kako bi se osigurala usklađenost sa Pariškim principima. Također, potrebno je dodijeliti odgovarajuća sredstva i osigurati pravilno funkcionisanje Institucije ombudsmana.”*¹¹

Socio-ekonomski položaj Roma

Podsjećajući na svoju Opštu preporuku br. 27 (2000) o diskriminaciji Roma, Komitet preporučuje da Država potpisnica i dalje nastoji poboljšati status Roma, između ostalog, boljom realizacijom svoje nacionalne strategije i drugih akcionih planova za Rome i uklanjanjem svih prepreke koje mogu ometati njihovo uživanje ljudskih prava. Komitet takođe preporučuje da Država potpisnica:

¹⁰ Stav 4, str-3-4

¹¹ <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-bosnia-and-herzegovina-report.pdf>

- (a) omogućiti pristup redovnom obrazovanju romskoj djeci, između ostalog i pružanjem podrške, uključujući školske obroke, knjige, odjeću i prevoz;*
- (b) izbjegava prisilno iseljenje osoba, a, u slučajevima kada se iseljenje ili preseljenje smatra opravdanim, da osigura da se vrši strogo u skladu s odgovarajućim odredbama međunarodnog prava o ljudskim pravima;*
- (c) poboljša pristup Roma zdravstvenoj zaštiti, između ostalog i uklanjanjem prepreka za prijavu na zdravstveno osiguranje, i osigura da zakoni i propisi koji propisuju besplatan pristup zdravstvenoj zaštiti uvijek i potpuno budu primijenjeni i*
- (d) poveća broj skloništa za žene i uspostavi programe koji će eliminisati nasilje nad ženama i djevočicama, kao i da poseban naglasak stavi na usvajanje rodno osjetljiv budžeta i politika.*

Ombudsmeni su u 2013. godini uz podršku Misije OSCE u BiH/Ureda za demokratske institucije i ljudska prava¹², a u okviru projekta "Najbolje prakse za uključivanje Roma" (engl: BPRI) kojeg je finansirala Evropska Unija, a podržale zemlje članice OSCE-a proveli istraživanje o stvarnom stanju pripadnika romske nacionalne manjine na prostoru BiH. Nadalje, 2014. godine sačinjen je „Izveštaj o realizaciji preporuka Ombudsmena BiH iz Specijalnog izvještaja o položaju Roma u Bosni i Hercegovini“ kom prilikom je konstatovano da je potrebno nastaviti s implementacijom mjera uspostavljenih u skladu s obavezama koje ima Bosna i Hercegovina prema Dekadi Roma uz reviziju tih mjera u odnosu na najnovije preporuke UN organa izvještavanja.

Konačno, zahvaljujući saradnji Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini i institucije Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, krajem novembra 2017. godine pokrenuta je projektna aktivnost koja je za cilj imala praćenje realizacije preporuka institucije Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, sadržanih u „Izveštaju o realizaciji preporuka Ombudsmena BiH iz Specijalnog izvještaja o položaju Roma u Bosni i Hercegovini“

U romskim zajednicama veliki problem i jedan od ključnih razloga lošeg stanja u oblasti prava Roma jeste njihova neupućenost u prava koja im pripadaju i načine na koje mogu da ih ostvare i zaštite. Stoga je neophodno vršiti edukacije romske populacije o osnovnim ljudskim pravima i načinima njihovog ostvarivanja, prepoznavanju diskriminacije i razlikovanju iste od ostalih oblika kršenja prava sa kojima se susreću, kao i načinima reagovanja na doživljenu diskriminaciju. Takođe, potrebno je i djelovati u pravcu osvješćivanja ostalih građana kako bi se suzbile predrasude i stereotipi koji postoje prema Romima. Iz udruženja sa kojima je Ombudsmen kontaktirao u lokalnim zajednicama ističu da se pojedinci za rješavanje problema sa kojima se susreću, obraćaju za pomoć upravo udruženjima, međutim i pored postojanja udruženja neophodno je formirati i Dnevne centre na nivoima lokalne zajednice, te uvesti medijatore. Dakle, potrebno je pospješiti protok informacija i podržati Rome u aktivnom uključivanju u rješavanje vlastitih problema, i to putem samoorganizovanja, te izborom određenog predstavnika za svaku romsku zajednicu, koji bi saradnjom sa postojećim udruženjima i komunikacijom sa organima vlasti radili na poboljšanju uvjeta života.

U oblasti stambenog zbrinjavanja, u romskim zajednicama evidentan je pozitivan pomak, jer je izgrađen veliki broj stambenih jedinica namijenjenih za zbrinjavanje Roma, međutim, naselja koja su izgrađena ranije i u kojima već godinama živi veliki broj romskih porodica brojni su nedostaci. Navedeni nedostaci ogledaju se u tome što su te stambene jedinice već stare, trošne i mnoge od njih su oronule ili nemaju kupatila i ne pružaju osnovne higijenske uslove. Sa druge strane, u toku je realizacija projekta CEB 2, u okviru kojeg je planirana izgradnja novih stambenih jedinica u koje će biti preseljeni korisnici kolektivnih centara. Potrebno je ispratiti realizaciju ovog projekta.

U oblasti zapošljavanja situacija u lokalnim zajednicama se nije bitno promijenila, tj. većina pripadnika Romske nacionalne manjine i dalje su nezaposleni i u svakodnevnoj borbi sa

---

¹² ODIHR – skraćena eng. Office for Democratic Institutions and Human Rights

nemogućnošću da se uključe na tržište rada. Programi za sufinansiranje zapošljavanja Roma pri zavodima za zapošljavanje i dalje ne daju pozitivne rezultate na duže staze. Potrebno je kreirati nove programe, ali i pooštriti mjere zabrane prosjačenja.

Što se tiče obrazovanja Roma, ustanovljeno je da je povećan broj romske djece upisane u osnovno obrazovanje, ali i dalje ih je mali broj u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama. Pozitivan primjer je uspostavljanje dnevnih centara, koji pomažu djeci da prevaziđu strah od školskih obaveza i da i oni i njihovi roditelji shvate značaj obrazovanja. Ono što učesnici ovog projekta posebno naglašavaju je to da je bitno ovoj djeci obezbjediti prevoz do škole, jer je nemanje istog česta prepreka za odlazak u školu. Takođe, od izuzetnog značaja je i uticaj na nastavno osoblje, u smislu oslobađanja od predrasuda prema romskoj djeci i uspostavljanju jednakog tretmana. Jedan od načina rješavanja problema prisutnih u romskim zajednicama zaista je obrazovanje, zbog čega je potrebno podignuti njihovu svijest o značaju učenja, dajući im pozitivne primjere mladih uspješnih Roma.

U oblasti zdravstvene zaštite takođe je uočen napredak, u smislu sve većeg broja Roma koji su stekli status zdravstvenih osiguranika, ali ono što se saznalo tokom neposredne komunikacije sa Romima jeste, da njima više ne predstavlja problem ostvarivanje zdravstvene zaštite, jer su vremenom zahvaljujući naporima organa lokalne zajednice naučili kako doći do zdravstvene knjižice i kako je ovjeriti. Problem je taj što oni nemaju novčana sredstva da kupe potrebne lijekove, koje ne mogu dobiti "na recept", zbog čega se ne mogu liječiti i zbog čega se produbljuje njihova agonija. Dakle, potrebno je olakšati načine oboljelima da dođu do neophodnih lijekova, prvenstveno u smislu plaćanja istih.

Ombudsmeni nastavljaju praćenje realizacije svih ciljeva postavljenih u pomenutim Izvještajima i davanje daljih smjernica kako organima vlasti, romskim udruženjima, koordinatorima, medijatorima, tako i Romskim zajednicama, porodicama i pojedincima kako da zaštite i ostvare svoja prava i poboljšaju kvalitet života.

Ombudsmeni i **Save the Children** su, zajedno, tokom 2017. godine saradivali u okviru **LYRA projekta** koji finansira Evropska unija. Zajednička saradnja je imala za cilj promociju i učešće mladih romskih lidera u unapređenju ljudskih prava i promjeni diskriminatornih stavova. Partneri u implementaciji ovog projekta su bili i Udruženje za promociju obrazovanja Roma "Otaharin" Bijeljina i Udruženje „Altruist“ Mostar. Ombudsmeni ukazuju na značaj projekta, jer je podržao rad neformalne mreže mladih pripadnika romske i neromske populacije iz Banje Luke, Sarajeva, Tuzle, Mostara i Bijeljine¹³. Aktivnosti Ombudsmana i nevladinih organizacija su imale za cilj, između ostalog, i promociju Institucije ombudsmana, posebno u oblasti zaštite od diskriminacije.

Svijest o zabrani diskriminacije

Komitet preporučuje da Država potpisnica osigura odgovarajuće početno i redovno stručno usavršavanje sudija, tužilaca, advokata i službenika za primjenu zakona u vezi odredba Zakona o zabrani diskriminacije, te da iznese ocjenu tog usavršavanja u sledećem Izvještaju. Nadalje, Komitet preporučuje da Država potpisnica realizuje kampanje podizanja svijesti na svim nivoima o Zakonu o zabrani diskriminacije i o tome kako slučajeve rasne diskriminacije prijaviti ombudsmenima i drugim nadležnim tijelima, te o tome kako takve slučajeve iznijeti pred sudove.

---

¹³ U ovim gradovima održane su radionice sa djecom u školama (svaki grad – jedna osnovna i jedna srednja škola), kao i sa odraslim Romima u romskim naseljima

Obuke o Zakonu o zabrani diskriminacije organizuju se kroz Centre za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, ali je i dalje evidentna nerazvijenost sudske prakse u primjeni ovog Zakona.

Kampanje podizanja svijesti se ne provode od strane države nego u okviru rada međunarodnih organizacija, najčešće Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini i Savjeta Evrope.

Država bi trebala u većoj mjeri da preuzme inicijativu za ove obuke a da se međunarodne organizacije vremenom povuku u drugi plan. Proces edukacije mora biti kontinuiran i u skladu s razvojem mehanizama zaštite ljudskih prava, posebno u odnosu na pitanje diskriminacije. Ombudsmeni su uputili preporuke Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH da kontinuirano rade na edukaciji sudija i tužilaca s posebnim fokusom na pitanja ljudskih prava.

Takođe, iz perspektive institucije Ombudsmena za ljudska prava, organi države nisu ispunili svoju obavezu podnošenja izvještaja o slučajevima diskriminacije. Poslednji takav izvještaj Ministarstvo za ljudska prava podnijelo je 2016 godine za 2015 godinu, a poslije toga nisu urađeni izvještaji za 2016 i 2017 godinu. Izvještaju institucije Ombudsmena sačinjavaju se redovno do 3. mjeseca za prethodnu godinu, ali ne mogu zamijeniti državni izvještaj jer se odnosi isključivo na žalbe upućene instituciji Ombudsmena za ljudska prava. Prema informacijama dobijenim od Misije OSCE-a, država nije usvojila strategiju o ljudskim pravima, kao ni program za suzbijanje diskriminacije, što je obaveza proistekla iz izvještaja o napretku (EU) iz 2016 . godine.

Segregacija u obrazovanju

Komitet preporučuje da Država potpisnica preduzme sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da sistem "dvije škole pod jednim krovom" ne dovodi do segregacije u obrazovanju, te da poveća broj administrativno i fizički objedinjenih škola, gdje učenici uče zajedno na osnovu istog osnovnog nastavnog programa, poštujući svoje jezičke i kulturne specifičnosti. Komitet nadalje preporučuje da se u potpunosti osigura sloboda vjere i savjesti, uključujući i u školi, te da ni jedno dijete ne bude stavljeno u nepovoljan položaj na bilo koji način jer ne pohađa vjeronauku.

U nekim kantonima Federacije BiH postoji praksa prema kojoj djeca iz različitih etničkih grupa pohađaju različite nastavne programe. Prvobitni cilj uvođenja ovakvog načina funkcionisanja škola je afirmacija povratka raseljenih osoba na predratne adrese te obezbijedenje sigurnosti i pristupa pravu na obrazovanje djece povratnika koja su do tada nastavu pohađala u neuslovnim objektima.

Općinski sud u Mostaru 2012. godine donio je presudu kojom je utvrđeno da praksa podjele učenika i učenica po etno-nacionalnoj osnovi u školama u Hercegovačko-neretvanskom kantonu predstavlja kršenje Zakona o zabrani diskriminacije te Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Presudom se nalaže da se ustanove jedinstvene integrisane multikulturne obrazovne ustanove – škole za utvrđena upisna područja sa jedinstvenim naučnim planom i programom, uz puno poštovanje prava djece na obrazovanje na materinjem jeziku te da (škole) integracijom stvore osnov multikulturalnosti škole i obrazovanja djece bez obzira na etničku pripadnost po jedinstvenom planu i programu na materinjem jeziku.

Vrhovni sud Federacije BiH 29.08.2014. godine donio je presudu prema kojoj praksa „2 škole pod 1 krovom“ predstavlja etničku segregaciju učenika i naložio da takva praksa mora biti ukinuta¹⁴.

---

¹⁴ Vrhovni sud FBiH, Presuda broj 58 0 Ps 085653 13 rev, 29. 8. 2014;

Međutim u drugom slučaju Općinski sud u Travniku¹⁵ odbio je tužbeni zahtjev da se utvrdi da je tuženi Srednjobosanski kanton, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta davanjem saglasnosti i organizovanjem škola na etničkom principu, te donošenjem i implementacijom školskih planova i programa na etničkom principu, dozvolio segregaciju učenika u osnovnim i srednjim školama na području Kantona, što je potvrđeno i presudom Kantonalnog suda u Novom Travniku¹⁶

U tom predmetu, Vrhovni sud Federacije BiH¹⁷ odbacio je zahtjev za reviziju presude Kantonalnog suda u Travniku zauzevši stav da: "*Mogućnost i postojanje dva nastavna plana i programa na bosanskom i hrvatskom jeziku sa zajedničkom jezgrom 70 posto saglasno je i s Konvencijom protiv diskriminacije u odgoju i obrazovanju, koju je BiH ratificirala*",

Iako se tužitelj¹⁸ pozivao na istovrsan činjenični i pravni osnov, sugerirajući da već postoje ranije odluka sudova kojima je praksa podjele učenika po etno-nacionalnoj osnovi u školama smatrana diskriminatornom, u ovom slučaju sudovi su istakli razliku u smislu pasivne legitimacije, odnosno tužene strane i razliku u nastavnim programima. U prvom slučaju utvrđena je diskriminacija u školama na području Hercegovačko-neretvanskog kantona dok u drugom slučaju nisu tužene škole na području Srednjobosanskog kantona nego Srednjobosanski kanton, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta.

Različita praksa sudova u Bosni i Hercegovini, koji su postupali u predmetima "dvije škole pod jednim krovom" dodatno otežava provođenje preporuke Komiteta.

Govor mržnje i krivična djela iz mržnje

Komitet preporučuje da Država potpisnica osigura da se postojeće krivične odredbe o govoru mržnje i zločinima počinjenim iz mržnje primjenjuju na odgovarajući način u skladu s Opštom preporukom Komiteta br. 35 o borbi protiv rasističkog govora mržnje i da dalje realizuje kampanje podizanja svijesti na svim nivoima s ciljem promocije nacionalnog jedinstva, razumijevanja i tolerancije i mirnog suživota pripadnika raznih nacionalnosti i vjerskih grupa.

Krivična djela počinjena iz mržnje zahtjevaju poseban tretman jer izazivaju osjećaj nesigurnosti i nepovjerenja unutar različitih zajednica u Bosni i Hercegovini. Izmjene i dopune odredaba Krivičnog zakona Republike Srpske i Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH usvojene su u 2010. godini, a usvajanje istih izmjena i dopuna u Krivičnom zakonu F BiH uslijedilo je 2016 godine na inicijativu Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, čime su stvoreni zakonski preduslovi na cijeloj teritoriji BiH za efikasnu borbu protiv krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Institucija ombudsmena se susretala u svom radom sa primjerima govora mržnje i uglavnom se radi o neadekvatnim terminima kojima su nazivani pripadnici određenih ugroženih grupa, neprimjerenim javnim istupima fizičkih i pravnih lica o ličnim i moralnim karakteristikama pojedinaca na javnim funkcijama, tekstovima koji su praćeni slikama i komentarima uvredljivog sadržaja i kao takvi dostupni široj javnosti, objavama na blogovima pojedinih političara čija je sadržina lažna, vrijeđajuća, omalovažavajuća, kompromitujuća zbog čega osobe koje su meta takvih napada osjećaju strah za sebe i svoju porodicu te nacionalističkim izjavama, koje šire mržnju između konstitutivnih naroda u pojedinim povratničkim sredinama.¹⁹

---

¹⁵ Presuda Općinskog suda u Travniku, broj: 51 0 P 054 522 13 P 3 od 04.03.2015

¹⁶ Presuda Kantonalnog suda u Novom Travniku broj 51 0 P 054522 15 Gž 3 od 31.12.2015. godine

¹⁷ Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH broj 51 0 P 054522 16 Rev od 03.10.2017. godine.

¹⁸ Udruženje Vaša prava BiH Sarajevo

¹⁹ prema podacima prikupljenim od strane Misije OSCE-a, broj incidenata potencijalno motivisanih predrasudama, koji su prijavljeni policiji u Bosni i Hercegovini je bar 175, što se uklapa u prosjek iz prethodnih godina od oko 150. Prijavljeni incidenti najčešće se ogledaju u verbalnim napadima i prijetnjama, oštećenju imovine i oštećenju vjerskih objekata i groblja. 90% prijavljenih incidenata

Ombudsmeni su u svojim preporukama zahtjevali trenutni prestanak objavljivanja uvredljivih sadržaja u kojima se lica nazivaju pogrđnim i neprimjerenim imenima, uklanjanje sa internet portala sadržaja uvredljivog karaktera objavljivanje novih članaka u kojima je sadržano javno izvinjenje pripadnicima manjinskih grupa, preudizmanje neophodnih mjera da se prilikom budućeg obavljanja novinarskog posla, pisanja i objavljivanja članaka u potpunosti poštuje Zakon o zabrani diskriminacije, kao i edukaciju zaposlenih kako bi se spriječilo pisanje istih ili sličnih članaka.

Na današnji dan ombudsmeni konstatuju da je nizak stepen ispoštovanih preporuka, što otežava i činjenica da je u većini slučajeva odgovorna strana privatno pravno lice, da je govor mržnje prisutan na internetu, koji je, kao virtuelni prostor, u velikoj mjeri neregulisan, da putem društvenih mreža dolazi do multipliciranja govora mržnje gdje se promocija ličnih stavova odvija pod velom anonimnosti.

U pogledu sudskog procesuiranja govora mržnje, statistike pokazuju da postoji vrlo mali broj prijave koje se odnose na krivična djela izazivanja rasne, narodnosne ili vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti i ta situacija je prisutna na području cijele Bosne i Hercegovine.

Tretman tražilaca azila, izbjeglica i osoba kojima je odobrena supsidijarna zaštita

Procjena stanja u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, bazirana na posjete Imigracijskom i Azilantskom centru, razgovore i intervjuje sa migrantima i osobljem u ovim ustanovama, kao i razgovore sa predstavnicima nadležnih policijsko-bezbjednosnih agencija ukazuje da postoji potreba urgentnog djelovanja zbog povećanog priliva migranata što zahtjeva obavezu dodatne mobilizacije materijalnih, finansijskih i ljudskih resursa.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine iskazuju svoju zabrinutost u vezi sa za neefikasnosti postupanja nadležnih organa koja je evidentna u svim fazama postupanja prema migrantima.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine konstatuju da insitucionalni mehanizmi nadležni za pitanje migracija u Bosni i Hercegovini nisu na adekvatan način odgovorili složenosti problema povećanog priliva migranata u Bosnu i Hercegovinu, a u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

Nives Jukić

Prof. dr. Ljubinko Mitrović

dr. Jasminka Džumhur